

de Zelfzwichter

2007 / 3

Thema: vrijwilligers
Wonen naast de molen
Wij zijn hier voor ons plezier
Vrijwillige molenbestuurders
in beeld

de Zelfzwichter

Jaargang 11, no. 3

oktober 2007

ISSN 1386-4920

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter is het kwartaalblad van
HET GRONINGER MOLENHUIS.

Het blad verschijnt in de maanden maart,
juni, oktober en december.

Donateurs van de Stichting Het Groninger
Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 16 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 312 16 94

molens@museumhuisgroningen.nl

www.groningermolens.nl

Postbanknummer: 1219317

REDACTIE

R. Broekhuis, J.C. van Driel,

G. Geertsema-ten Broek, H.A. Hachmer,

T. Pol

redactie@museumhuisgroningen.nl

De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden artikelen in te korten en/of
aan te passen. Overname van artikelen is
eerst na overleg met de uitgever
toegestaan.

GRAFISCHE VORMGEVING

Dineke Buist BNO

DRUKWERK Tienkamp en Verhey

OPLAGE 700 exemplaren

SLUITINGSDATUM kopij 2007/4

12 november 2007

Groninger Molenarchief

Wedderstraat 39, Veele

(9541 ED Vlagtwedde);

(0599) 31 21 85 (geopend op dinsdag)

molenarchief@hetnet.nl

OMSLAG Wouter Okel

De Hoop van Haren, 2006 (aquarel, ca. 40 x 70)

Veel werk van Wouter Okel is in stock bij
Galerie Aanblick,
Kromme Elleboog 52, 9751 RE Haren
www.aanblick.nl

- 3 Wonen naast de molen
- 7 Vrijwilligers op de molen De Lelie te Eenrum
- 10 Wij zijn hier voor ons plezier
- 13 Vrijwillige molenbestuurders in beeld
- 16 Molenonderhoud
- 20 Ander molennieuws
- 22 Correcties
- Agenda

DE DELLEN, NIEUW-SCHEEMDA
GRONINGER MOLENARCHIEF

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch
openen en sluiten afhankelijk van de wisselende
windkracht. Eén van de verbeteringen ten
opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

De taak om de molens draaiende te houden is al lang niet meer voorbehouden aan beroepsmolenaars. Het zijn voornamelijk vrijwilligers die zorg dragen voor de levende monumenten. In bijzondere gevallen zijn dit families, die bij de molen wonen. Hoe voelt het om je hobby naast de deur te hebben?

TEKST EN FOTO'S: B. JONGEJAN

Wonen naast de molen

Portret van twee molenaarsfamilies in de provincie Groningen

FAMILIE STRIJKSTRA EN DE NOORDERMOLEN

Wie door het bevrijdingsbos in Noorddijk loopt, kan moeilijk om de Noordermolen heen. Een langgestrekt geasfalteerd pad, dat haaks ligt op de Noorddijkerweg, leidt naar de achtkantige poldermolen toe. De molen nodigt uit, zeker op de Open Monumentendag. Het is geheel bewolkt en de Noordermolen type grondzeiler draait in alle vreugde. De vlaggen van het Jaar van de Molens en Open Monumentendag wapperen rustig in de wind. "Meestal trekt de molen op deze dag niet zoveel bezoekers, omdat we moeilijk kunnen opboksen tegen de monumenten in de stad", vertelt Magda Strijkstra. Maar afwachten wat de dag ons brengt.

Molenhuis

Het molenhuis naast de Noordermolen in sinds 1987 het optrekje van de Strijkstra's. De familie telt vijf gezinsleden, Arjen en Magda, en kinderen Renske, Marieke en baby Jelle. Via Ties Kalk, de vader van Magda, is het gezin aan het huisje gekomen. Arjen en Magda schrokken wel een beetje toen ze het huis aantrouwen, want het was nauwelijks bewoonbaar. "De kippen keken ons van binnenuit de ramen aan, de septic tank zat vol en overal groeiden brandnetels." De familie ging de uitdaging aan en bleek over de langste adem te beschikken. Arjen en Magda isoleerden de muren en warm water was door middel van een boiler nu mogelijk. In 1993 heeft de familie het huisje gekocht van Molenstichting Hunsingo en Omstreken, de eigenaar van de Noordermolen.

Lang was het pad naar de molen moeilijk begaanbaar. De geasfalteerde weg over de dijk bestond tot 1993 nog niet. "Mensen moesten al glibberend over de schapenstront hun weg banen naar de molen. Toen in '89 de kleppen van de molen aan vervanging toe waren, werden nieuwe exemplaren per boot over de Thesingemaar gevaren", aldus Magda.

Nu wil de familie voor geen goud meer weg. Want een hobby naast de deur is toch ontzettend praktisch. "Het is vrijstaand wonen met een grote V." De stilte is soms oorverdovend. "Je kunt een slak over een blaadje horen kruipen. Als het windstil is kunnen we op de dijk mensen horen praten over hun relatieproblemen. Het geluid draagt wel 200 meter ver", grinnikt Magda.

Opleiding vrijwillig molenaar

Begin jaren negentig besloten Arjen en Magda samen zich aan te melden voor de opleiding tot vrijwillig molenaar. Beiden delen een grote fascinatie voor de historische techniek. Daarnaast waarderen ze het buitenleven. Die combinatie maakt een prima molenaar. Elke zaterdag kregen ze praktijkles op een 'oefenmolen' om de kunst van het besturen van de molen onder de knie te krijgen. De opleiding duurt één à twee jaar, zo is de molenaar in opleiding in staat de molen onder verschillende weertypes draaiende te houden. Iedere leerling maakt zo'n 150 maaluren tijdens de opleiding. Sinds 1995 is het echtpaar in bezit van een molenaarsdiploma.

Om de molen in goede staat te behouden, moeten Arjen en Magda de molen tussen de 20 en 25 keer per jaar draaien. Ze hebben de vrijheid om te bepalen

wanneer ze dit doen. Daarnaast dragen ze bij in het onderhoud. Als er een raampje stuk is, vervangen ze het zelf. Maar van de vijzel en de wieken blijven ze af, daar zijn de molenmakers voor.

Arjen en Magda kruien nog met de hand. De kap met de wieken moet gedraaid worden met een zwengel aan een tandwiel waar een ketting overheen loopt. De familie smeert de kruiring in met reuzel. Deze moet ook vaak bewegen, anders werkt de molen zich 'in de nesten'. De kap, die op vier punten rust op de kruiring, drukt er dan putten (nesten) in, waardoor het kruien een stuk moeilijker gaat. Bij storm zetten Arjen en Magda de wieken met kettingen vast.

Molengidsen

In de loop van de middag komen de bezoekers binnen-druppelen. Vol enthousiasme praat Arjen met twee mannen die gefascineerd naar het bouwwerk staren. Terwijl Arjen vertelt dat elke roede 2000 kilo weegt en de bovenas 3500, knikken de mannen vol ontzag. "Zo hé, reageert de een. En hoeveel kilowatt produceert die molen als hij draait?"

De mensen actief bij de molen betrekken, zo luidt het

credo van de familie Strijkstra. Want de molen staat hedentendage niet zo dicht meer bij de beleavings-wereld van de burger als vroeger. Het imposante monument heeft zijn onmisbare functies grotendeels moeten afstaan. En een poldermolen heeft het extra moeilijk. "Poldermolens zijn nooit het centrum van affectie geweest. Een koren- of een houtzaagmolen doen nog dienst als dorpsgezicht", vindt Arjen.

De molen moet zijn rol als levend monument in de samenleving versterken. Moleneigenaren die in de jaren zeventig hun molens lieten herbouwen dachten hier zelden over na. Want niet alleen restauraties en draaiuren houden de molen levend. Maar vooral het besef van de waarde van het monument voor de omwonenden.

Arjen stond aan de wieg van de molengidsopleiding, die het maatschappelijke draagvlak voor de molens moet vergroten. De molenaar zelf is niet altijd de aangewezen persoon hiervoor, het ontbreekt hem of haar soms aan de sociale vaardigheden. Het is de bedoeling dat de molengidsen samen met de molenaar allerlei publieksactiviteiten organiseren in en rond de molen. Dochters Renske en Marieke zijn ook besmet met het

MARIEKE EN RENSKA STRIJKSTRA (JELLE LIET ZICH EXCUSEREN)

molenvirus. Renske, de oudste dochter hield een spreekbeurt en een boekbespreking over het onderwerp en nodigde haar klas uit voor een bezoek. Want rondleiden kan ze wel. "Een keer zei iemand: wat een saai ding zeg", roept Renske verontwaardigd. Dat kon ze toch echt niet begrijpen. "Wie zou hier nou niet willen wonen? Verhuizen is voor de kinderen geen optie, glimlacht Magda. "Alleen misschien als we naar een plek vertrekken waar een molen is."

FAMILIE BERGHUIS EN DE MOLENS KONINGSLAAGTE EN WILHELMINA

Weinig mensen hebben meer met molens dan Hendrik Jan en Mieke Berghuis. Via de molen leerden ze elkaar leren kennen en brachten hun eerste huwelijksnacht – heel speciaal – door in een wipmolen in Gelderland, het oudste type poldermolen van Nederland. De gediplomeerde molenaars zwaaien de scepter over maar liefst twee molens: korenmolen Wilhelmina in Noorderhoogebrug en poldermolen Koningslaagte in Zuidwolde. Welke plaats de molen inneemt in het leven van het molenechtpaar?

HET GOED LEVEN VAN DE FAMILIE BERGHUIS BIJ DE MOLEN KONINGSLAAGTE

"Het is geen hobby, maar een levenswijze. Je staat er mee op en je gaat er mee naar bed. Het is hier altijd aanwezig", aldus Hendrik Jan en Mieke.

Liefde voor molens

Hendrik Jan kreeg zijn figuurlijke klap van de molen toen zijn vader hem als kind meenam naar molen De Zilvermeeuw in Onderdendam. Volgend jaar op 2 juni viert hij zijn twintigjarig jubileum als molenaar. Bij Mieke begon haar uit de hand gelopen hobby met ansichtkaarten verzamelen. Via Stichting Adriaan in Haarlem, Mieke's geboorteplaats, volgde ze de opleiding tot molenaar.

Op een vergadering van De Hollandse Molen ontmoette ze Hendrik Jan en omdat ze tijdens haar opleiding ook wel eens het fenomeen zelfzwichting van dichtbij wilde zien, maakte ze een afspraak voor een bezoek aan De Wilhelmina. Met haar zus reisde ze per trein naar Groningen. Ze nam afscheid met de woorden: "We komen terug als we ons rijbewijs hebben". Dat werd dus september 2000. Het is niet bij dat ene bezoek gebleven.

Samen met hun twee kinderen Mathijs (2) en Stefan (4 maanden) wonen ze ongeveer 4,5 jaar in de molenaarswoning bij De Koningslaagte. Binnenshuis is het lekker warm en diverse prenten en natuurlijk hun getuigschriften voor het molenaarsvak prijken aan de muren. Ook staat er een miniatuurversie van molen *De Zeldenrust* uit Westervijlwerd. Mieke vindt het fantastisch om iets groots te kunnen bedienen, en raakt geïntrigeerd door de krachten die erbij vrijkomen. Hendrik Jan is naar eigen zeggen korenmolenaar in hart en nieren. Molen Wilhelmina pakt je gewoon in. Zodra een berg tarwe voor de maalsteen ligt is hij in zijn element. "Het zingen van de zeven klinkt als muziek in de oren. Die lekkere geur, en het warme tarwemeel dat door je vingers glijdt, je moet het gewoon beleven."

Ook de kinderen zijn gegrepen door het molenvirus. "Matthijs vindt molens helemaal te gek. Hij ziet ze overal staan." Gekleed in molenaarstenue met klompen om zijn voeten gaat hij elke zaterdag mee naar *Wilhelmina*. Ook Stefan staart, al hangend over de schouders van zijn ouders, urenlang uit het raam naar de draaiende molen. "Je zou toch denken, waar hebben ze 't van", grapt Hendrik Jan.

De Koningslaagte

De achtkantige bovenkruier type grondzeiler werd in 1878 aanbesteed en in 1882 voltooid. Van de overwaarde (600 gulden) werd de molenwoning gebouwd. De molen, eigendom van Molenstichting Hunsingo en Omstreken. De molen doet voornamelijk in de winter dienst als reservegemaal van polder Koningslaagte, 392 hectare groot. "De molen staat geen week stil. Behalve als we ziek of weg zijn." Volgens Hendrik Jan en Mieke

leer je pas echt het klappen van de zweep kennen in de loop der jaren. Molens hebben elke keer weer nieuwe fratsen. "Het zijn levende machines, die vele gevaren kennen, weet Hendrik Jan uit ervaring. Veiligheid staat dan ook voorop in de molen."

De Wilhelmina

Doordeweeks draagt de familie zorg voor de Koningslaagte, maar elke zaterdag zijn ze van 10:00 tot 17:00 te vinden op de achtkantige stellingmolen De Wilhelmina, alias De Leeuw. Als de wiek omhoog staat meet de molen maar liefst 37 meter en behoort daarbij tot de reuzen van het land. Samen met zes vrijwilligers, waarvan twee in opleiding gaan ze ambachtelijk te werk in de molen. Ze malen, zeven, mengen en verpakken meel. Het kruidkoekmeel en het befaamde *Wilhelmina's pannenkoekenmeel* vliegen als warme broodjes over de toonbank. Daarnaast verkopen ze ook kaarten, jam, krenten, gist en koekjes en jubileumvlaggetjes in hun winkeltje 'Onder de Wieken'. Want De Wilhelmina heeft iets te vieren dit jaar, namelijk het honderdjarige bestaan. Burgermeester Wallage sprak mooie woorden over de molen en hees persoonlijk de vlag. Daarna barstten de festiviteiten los, waar-

bij kinderen naar hartenlust konden ponyrijden en ook de lokale pipersband ontbrak niet. Die dag werd een groot succes, met maar liefst 1000 bezoekers uit alle omstreken.

Hendrik Jan, Mieke en hun team werken er hard om hun molens 'in the picture' te krijgen. Ze zien het als hun taak om de naamsbekendheid in ere te houden. Mensen komen namelijk niet altijd uit zichzelf.

Daarom organiseert het echtpaar activiteiten om mensen een kennis te laten maken met de molen. Zoals het avondmalen op 27 oktober. De molen wordt die avond van 18:00 tot 22:00 met sfeervol verlicht. Iedereen kan zich vergapen aan een heerlijke pannenkoek en een maaldemonstratie bijwonen. Regelmatig vindt er een speurtocht plaats waar letters verstopt zijn. Wie het woord vormt krijgt iets lekkers. Een kerstmarkt op 8 december ligt ook in de planning. Voor de kerst heeft Hendrik Jan een grote verrassing in petto. Meer wil hij niet verklappen. Dat moet iedereen zelf uitvinden. Maar je bent gewaarschuwd: wie eenmaal geïnfecteerd is met het Wilhelmina-virus komt er niet meer vanaf. Hendrik Jan en Mieke zijn voor de rest van hun leven verknocht aan de molen. "Er zit een ziel in die molen – hij leeft."

BAKKER
de Rappe
Schoenlapper

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Provincialeweg 28
9774 PB Adorp
tel: 050-3061221
06-51856323
fax: 0598-450013
email: info@dunning-molenbouw.nl
internet: dunning-molenbouw.nl

Als je door Groningen rijdt, zie je op allerlei plekken fier boven het landschap uit nog heel wat oude molens staan. Soms draaien de wieken. De meeste molens zien er ondanks hun leeftijd nog heel goed uit. Ons gezamenlijk erfgoed wordt dus doorgaans goed onderhouden. Dat gaat niet vanzelf. In dit artikel leest u over de mensen die op basis van vrijwilligheid hun (molen)steentje bijdragen aan het functioneren en onderhouden van deze unieke bouwwerken.

TEKST EN FOTO'S: H. BINK

Vrijwilligers op de molen

De Lelie te Eenrum

Geboren op een steenworp afstand van de koren- en pelmolen De Lelie uit 1862, is Lammert Bakker, nu 79 jaar, bijna vergroeid met die molen waarop ze vanuit zijn ouderlijk huis dagelijks vrij zicht hadden. Als kind ging hij er regelmatig op bezoek bij de molenaar van toen, de heer Graver. Hij leerde zodoende de molen kennen als zijn broekzak. "Van huis uit kijk je naar de molen, dan krijg je er iets mee," zegt Lammert. Na vele jaren een kruidenierszaak/supermarkt te hebben geëxploiteerd, stopte hij daarmee op z'n 72ste. Die super, de huidige kaarsenmakerij, lag achter tegen het molenplein aangebouwd.

Eenrum is een bijzonder dorp met een historische dorpsstructuur en een bebouwing die teruggaat tot in de 13^e eeuw met o.a. de mooie, sobere 13^e eeuwse dorpskerk met een wellicht nog ouder stenen doopvont na jaren onverwacht teruggevonden.

"Nog in 1900 waren er in ons dorp drie molens," vertelt Lammert me terwijl zijn vrouw Klaasje me een kopje koffie met een molensteentje aanbiedt. "De veurste, de middelste en de achterste meuln, het Lutje meulntje (1738), zoals ze hier zeggen. De middelste molen is afgebroken en verhuisd naar Wijk bij Duurstede, de achterste is gesloopt, er liggen nog wat resten, alleen de voorste is overgebleven: De Lelie."

Vrijwilliger worden

Op een dag, nu ruim 10 jaar geleden, las Bakker een oproep in een plaatselijk blaadje: Vrijwilligers gevraagd voor de molen De Lelie in Eenrum. Meer dan tien mensen kwamen er op af. Ze kregen een diavoorstelling te zien, er werd gezellig gekletst en de kern van de groep vrijwilligers was gevormd.

Die groeide uit tot een hechte groep van meer dan 14 vrijwilligers, meest dames, en 8 molenaars op dit moment. De jongste (molenaar) is 20 jaar (Johan van

Dijk, student geschiedenis, vanaf zijn 12^e bezeten van molens, en heel actief voor 'De Lelie') en de oudste is hij zelf.

Om molenaar te kunnen worden, moest je een 2-jarige opleiding volgen op de molen van Pieterburen bij Dirk Jan Tinga. Die opleiding was zeer gedetailleerd. Je werd geacht alles van jouw type molen te weten, maar ook van andere molentypes.

Hoewel zelf helaas niet gediplomeerd, weet Lammert heel veel van de molen af en kan hij hem ook bedienen. Dat gebeurt in toerbeurt altijd met twee man, waarvan er minstens één gediplomeerd moet zijn.

Werkzaamheden

Alles wat er rond de molen gebeurt, wordt verricht door vrijwilligers.

"We doen hier van alles," zegt Lammert, "van het laten draaien van de molen tot brood en koekjes bakken en verkopen. Tom Baars, die al 25 jaar op deze molen werkt, is, zeg maar, de hoofdmolenaar. Maar hij bakt ook brood en koekjes," vertelt hij, "we bakken *oerbrood* in allerlei soorten bloempotten. Zo'n broodje is zo groot als een krentenbol. Die broodjes, krentenbollen en mueslibollen, en ook de koekjes verkopen de dames aan de toeristen."

Bijna alles gaat in *overleg*. Denk daarbij aan het opstellen van het rooster voor de medewerkers, wie doet wat en wanneer, hoever kruien, hoeveel zeilen voeren, het onderhoud, o.a. het schilderwerk (altijd in de traditionele kleuren rood en groen en wit), het schoonhouden van vooral de bakkerij, de keuken, de wc's, de inspectie van de molen, contacten onderhouden met het Groninger Landschap (1), de rondleidingen, enzovoort.

Onze molen De Lelie is twee jaar geleden overgegaan van de Stichting De Groninger Molen naar Het

Groninger Landschap. "Er is nu meer overleg, over het onderhoud van de molen, over wat mag en niet mag, en zo." Soms zijn er grote klussen te doen. Een roe (= twee tegenoverstaande wieken samen) was ernstig doorgeroest op de lasnaden. Die moest vervangen worden. Later was een eikenhouten spruit verrot. Die moest hersteld. Daar zijn vele duizenden euro's mee gemoeid. Het Groninger Landschap zorgt dat het nodige geld er komt. Allerlei sponsors en organisaties worden daarbij ingezet.

denderden dwars door de houten trappen en muren heen naar buiten en richtten een grote ravage aan. Met de grootste moeite werd de molen stilgezet. Pas drie jaar later is uiteindelijk alle schade hersteld, maar de pelstenen zijn nooit teruggekomen. Hoewel er sporadisch nog wel graan gemalen wordt, *'draait de molen meestal voor de prins.'* Op mijn vraag waar die uitdrukking vandaan komt, reageert hij: "Dat dateert uit de tijd van de Spanjaarden. Die belegerden steden en dorpen. Op de

V.L.N.R.:

I. VANUIT HET TEGENOVERLIGGENDE STANDPUNT: DE LELIE (DE MIDDELSTE MEULN) EN DE KERK / II. UITERST LINKS DE KERKTOREN, VERDER DE VEURSTE, DE LUTJE EN DE MIDDELSTE MEULN (GEKOPIERDE KRANTENFOTO)

Bezoekers ontvangen

De dienstdoende vrijwilligers geven ook rondleidingen op de molen. De openingstijden van de molen zijn van maart tot en met oktober elke zaterdagmiddag van 13:00 tot 16:30 uur. 's Winters draait de molen om de veertien dagen op zaterdag en wordt er geklust. Verder is ze op afspraak geopend voor bezichtiging door groepen. Dat kunnen leerlingen van scholen zijn, ouderen of toeristen, ook buitenlandse. De laatste 14 dagen waren er zo'n 13 rondleidingen van groepen tot 20 personen. Lammert: "Laatst stopten hier enkele Rode-Kruis-busjes en kregen we bezoek van 12 mensen in een rolstoel met elk een begeleider. Ik vertel ze het een en ander over de molen, over het dorp Eenrum en m'n eigen leven hier." Er zijn tal van molenbijzonderheden waar Lammert iets over kan vertellen. Een paar voorbeelden. In 1954 sloeg de molen op hol. Hij draaide in een vrij stevige storm met een veel te hoge snelheid. De pelstenen

stadswallen stonden vaak meerdere molens. Om de vijand op een dwaalspoor te brengen en de indruk te wekken dat er nog genoeg te eten was, liet men de graanmolens draaien, ook als er geen meel te malen viel."

De bezoekers mogen vrij door de molen lopen, beneden gratis, boven tegen een kleine vergoeding vanwege de expositie. Om de hele molen te bekijken moeten er soms steile trappen worden beklommen. Dat kan allemaal veilig gebeuren. De molen heeft na een aantal aanpassingen (o.a. plaatsing van hekjes) als eerste molen in Nederland enkele jaren geleden een *veiligheidscertificaat* gekregen van de Arbo-dienst.

Expositie

Ongeveer 10 jaar geleden kwam Dave Elshof, chef banketbakker bij V&D in Aduard, met het idee spullen te verzamelen die te maken hebben met bakkerijen, zoals een bakkerskar, een bakkers bakfiets, broodvormen,

koekvormen, een speculaasmachine, zeven, rollen, enz. enz. In 1998 is de molen gerestaureerd en de expositie *Maalderij tot Bakkerij* in de molen ingericht. Op twee zolders wordt het verhaal verteld van de boer, de molenaar en de bakker en hun graanproducten in de periode rond de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de opningsuren bakken en verkopen de vrijwilligers broodjes (het eerder genoemde oerbrood) en koekjes (leliekoekjes en molensteentjes). Van de opbrengst wordt de molen mede onderhouden.

Motivatatie

Waarom doen de vrijwilligers dit allemaal?

"Persoonlijk vind ik het leuk om het gevaarte te bedienen, om te kiezen hoeveel zeil er gevoerd worden. Te leven met weer en vooral wind. Al op de fiets naar de molen ben ik daar attent op, op regen, onweer, windkracht. Ook vind ik het mooi over de molen voorlichting te geven. Voor de meeste molenaars geldt hetzelfde." Klaasje, zijn vrouw, vindt het leuk hem te helpen bij het onderhouden van de contacten per e-mail bij-

V.L.N.R.:

III. LAMMERT BAKKER MET DE BROCHURE *MOLENS MOETEN MALEN* IN DE BAKKERIJEXPOSITIE / IV. DE LELIE GEZIEN VANAF DE HAVEN VAN EENRUM (VANUIT HET WESTEN)

Partijtjes

Regelmatig worden er voor kinderen themamiddagen gehouden. Op Koninginnedag bijvoorbeeld bakken ze oranjekoeken, met Pasen *waddenfladders*, met Hemelvaart schuimkoekjes (ideetje van bakker Elshof), enzovoort. Ze vinden het heerlijk om zelf deeg te kneden en te ontdekken wat er van hun baksels terecht komt. Uiteraard begeleiden vrijwilligers al deze activiteiten.

Rondje molen

Zijn de mensen bij de molen uitgekeken, dan maken ze vaak een *rondje om de molen* (2). Vlakbij bevinden zich namelijk *Abrahams mosterdmakerij* met een prima restaurant erbij, de *Kaarsenmakerij Wilhelmus* en *Sara's pannenkoekenhuis*. Je hoeft aan de Molenstraat in Eenrum niet om te komen van de honger...

voorbeeld. Zij kan beter met de computer omgaan, vindt hij. Alle vrijwilligers doen het ook om het contact met elkaar, omdat ze er aardigheid aan beleven bezoekers te ontmoeten, voor het uitwisselen van ideeën en vooral om *de gezelligheid*. Ze zijn allemaal even enthousiast en dat echt niet vanwege het kerstpakket dat ze eind december krijgen of het uitstapje met elkaar zo eens per jaar.

Nadat wij samen de molen nog eens helemaal zijn doorgelopen en op de stelling zijn uitgewaaid in de frisse wind hoog boven het weidse landschap van Groningen, neem ik afscheid van een bijzondere vrijwilliger: Lammert Bakker. En ik realiseer me dat ook deze uren, uitgetrokken voor de verslaggever, horen bij zijn pro deo vrijwilligerswerk.

(1) Meer informatie op www.groningerlandschap.nl

(2) 't Rondje Eenrum –Inlichtingen: Abrahams mosterdmakerij, (0595) 491600

V.L.N.R: EMIEL NALES, ANNE WIERENGA EN DICK WIJCHGEL

af. Het ligt dus aan jezelf. Wij hebben geen leerplicht'. Er is veel veranderd in de loop der jaren. 'Het lesmateriaal is gemoderniseerd. Wij zijn begonnen met een stenciltje'. In de wintermaanden wordt een kamertje in de molen gebruikt voor de theorie. Als een instructeur denkt dat een leerling klaar is voor het examen wordt een proefexamen aangevraagd. Vertegenwoordigers van het Gilde van Vrijwillige Molenaars (afdeling Groningen) komen langs om de kandidaat-molenaar anderhalf uur lang vragen te stellen. Er zijn een zeven-tal instructeurs, die door het Gilde zijn aangesteld. Onderling overleg, of afstemming over de opleiding is er niet. De instructeur behandelt het examenstof naar eigen inzicht.

Iemand die de opleiding wil volgen, meldt zich bij de dichtstbijzijnde instructeur. Dat bepaalt ook of je 'toevallig' op een korenmolen, een houtzaagmolen of een poldermolen terecht komt. Wel moet je een aantal uren op een 'vreemde' molen draaien.

De leerling

'Ze zuigen je helemaal leeg' zegt Anne Wierenga, ook sinds 17 oktober 2006 officieel vrijwillig molenaar. 'Het is eigenlijk nog spannender dan het echte examen'. Er wordt van alles van de geëxamineerde verwacht: 'Je

moet de molen op de wind zetten, je moet de zeilvoering bepalen (duurt in totaal ongeveer 20 minuten), de vang moet worden bijgesteld en je moet allerlei onderdelen kunnen benoemen'. Vooral de weerkennis is cruciaal. 'Een lastig onderdeel' vindt Anne. 'Het is niet zo moeilijk om een onweersbui te zien aankomen, zeker hier, zo vlak bij de zee, niet. Maar je moet ook iets over hoge- en lagedrukgebieden weten, de wind die in de winter anders is dan in de zomer en ga zo maar door'. Een half jaar na het proefexamen volgt dan het officiële examen onder auspiciën van de Vereniging De Hollandsche Molen. De instructeur is bij geen van de examens aanwezig.

'Ik heb de opleiding puur uit belangstelling gevolgd. Drie jaar ben ik bij Dick in de leer geweest. Op 17 oktober 2006 heb ik examen gedaan op de Noordermolen in Noordbroek en ben geslaagd. Hoewel ik me realiseer dat de opleiding zwaar is, heb ik er erg van genoten. Maar met name het laatste traject was zwaar. Het kostte me minimaal 1 uur per dag om te leren. Van huis uit ben ik bouwkundig adviseur. Het aardige is, dat ik van mijn hobby mijn beroep heb kunnen maken. Ik ben namelijk technisch adviseur van molenstichting Fivelingo geworden en heb vijf molens onder mijn beheer'. Door zijn werk heeft de kersverse molenaar

veel contact met andere molenaars. Daarnaast is hij zelf vrijwillig molenaar op De Stormvogel in Loppersum, één van de molens van deze stichting. Anne onderstreept het belang van de modernisering van de opleiding. 'Maar vlak ook de invloed van de instructeur niet uit. De bijdrage van Dick is zeer belangrijk. De theorie zit in de praktijk' voegt hij er filosofisch aan toe. 'Eén keer ging er bijna iets mis en heeft Dick me in niet mis te verstane woorden gezegd dat nooit weer te doen. De molen is een machtig instrument waar je op zorgvuldige wijze mee om moet gaan'.

De liefde voor molens zit ingebakken. 'We hebben lessen gevolgd bij alle weertypes en hebben gedurende alle seizoenen meegedraaid. Dat vind ik fijn. Het is genieten als je na een koude winterdag op de molen in je verwarmde auto kunt stappen'. Anne neemt vervolgens afscheid en keert terug naar de camping in Winsum waar hij samen met zijn schoonouders werkt.

De molen als bezienswaardigheid

Bezoekers die Garsthuizen naderen of verlaten, zien de stoere molen al van verre als een baken in zee. Al bijna 170 jaar is het een belangrijk onderdeel van de skyline

van het dorp en is daardoor een onmisbaar monument geworden, dat het verdient behouden te worden.

Wijchgel is niet alleen vrijwillig molenaar en instructeur die bijna al zijn vrije tijd in en rondom de molen doorbrengt, hij ontvangt ook groepen, die een rondleiding door de molen kunnen krijgen. 'Ik heb bijvoorbeeld wel eens groepen Filippino's hier gehad, die in de Eemshaven werkten. Ze reageerden allemaal enthousiast bij het zien van een 'echte' Hollandse molen'. Enige jaren geleden is van de molen een filmje gemaakt die Dick vaak aan groepen laat zien. De bezoeker krijgt een indruk hoe de molen in beweging wordt gezet en hoe het graan wordt gemalen. En geïnteresseerden kunnen een doorsnede van de molen bekijken met technische details.

Daarnaast liggen er speciale foldertjes over de geschiedenis van de molen klaar.

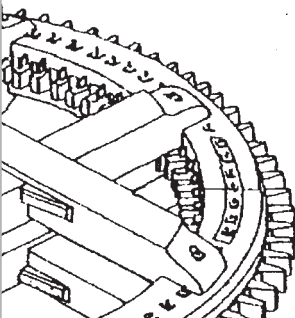
Hoewel de molenaar voor het ontvangen van de bezoekers vaak een beroep kan doen op leerlingen of andere betrokkenen, is er geen tweede molenaar op *De Hoop*. Bovendien wordt Wijchgel zelf ook een dagje ouder (hij is van het bouwjaar 1945). 'We kunnen nog wel wat vrijwilligers gebruiken'.

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volhkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
☎ (050) 535 02 15
Haren (Gr)

TEKST EN FOTO'S: JOH. T. VAN DIJK

Ook het beheeren van molens ligt voor een groot deel in handen van vrijwilligers. In Groningen zijn heel wat mensen als vrijwillig molenbestuurder actief. In dit artikel belichten we twee markante bestuurders: Jan Geelhoed en Roelof Mantingh.

Vrijwillige molenbestuurders in beeld

Geelhoed en De Hoop

Jan Geelhoed (62) komt oorspronkelijk uit Zeeland en via werkzaamheden in onder meer Utrecht en Den Haag kwam hij vierendertig jaar geleden naar Groningen. Na banen bij onder andere Lodewijk Geveke BV en de voorganger van de huidige Huismeesters ging Geelhoed aan het werk als docent Wonen en Vastgoed aan de Hanzehogeschool Groningen. Geelhoed woont sinds anderhalf jaar in de stad Groningen, maar hij heeft meer dan dertig jaar in Haren gewoond. Hij komt als secretaris van de Stichting Molen De Hoop, de eigenaar van de koren-molen De Hoop in Haren, nog regelmatig terug in het dorp. Door toeval raakte Geelhoed, die vele jaren bestuurlijke ervaring heeft, bij de molen betrokken. "Ik heb altijd belangstelling gehad voor de gebouwde omgeving en in mijn ogen bestaat het heden bij de gratie van het verleden. Daardoor ben ik bij de molen betrokken geraakt." vertelt Geelhoed in de voormalige woning van het echtpaar Van Ham aan de voet van de molen. Als klant komt Geelhoed al jarenlang in de dierenwinkel van de familie Van Ham bij de molen. Een echte *tik van de molen* heeft Geelhoed niet, maar als hij tegen een probleem aanloopt dan wil hij daar iets aan doen. "Je kunt projecten ver weg zoeken, maar dichtbij is zoveel te doen, zoals het restaureren van deze molen." aldus een bevlogen Geelhoed. De koren-molen De Hoop werd voor het laatst in 1975 gerestaureerd, maar door het mislopen van enkele subsidies werd de staat van onderhoud zo slecht dat een grootscheepse restauratie noodzakelijk is geworden. Samen met onder andere toenmalig eigenaar Cees van Ham en de toenmalige huisaccountant Jaap Terwal zette Geelhoed zijn schouders eronder en vorig jaar werd de overname van de molen door de stichting officieel. Het bestuur werd een actiebestuur met drie leden; Van Ham als voorzitter, Geelhoed als secretaris en Terwal als penningmeester. Geelhoed: "We vatten aanvankelijk het ambitieuze plan op om in vier maanden

den geld in te zamelen en om in een tijdsbestek van ongeveer een jaar de molen te restaureren." Dat bleek echter moeilijker dan verwacht. Het geld was een groot struikelblok. De overheid kwam maar met een beperkt bedrag over de brug en ook de bijdragen van particuliere Harenaren – die toch over het algemeen als de rijkere in onze provincie bekend staan – vielen tegen. "Haren komt voort uit een agrarische gemeenschap. De kerk en de molen zijn eigenlijk de enige overblijfselen van dit verleden en als gevolg daarvan nog de enige link naar het bestaansrecht van het dorp. Ouderen willen daar nog wel wat voor geven, maar verreweg de meeste jongeren lijkt het niet te interesseren." De doelstellingen moesten dan ook worden bijgesteld en het herstel werd gefaseerd. Afgelopen

DÁÁR MOET HET GEBEUREN!

voorjaar kon de eerste fase van de restauratie worden uitgevoerd, de stelling werd door molenmaker Dunning compleet vernieuwd. De liefdadigheidsfondsen moeten grotendeels nog over de brug komen.

Teleurstelling

In de drie jaar die Geelhoed in de molenwereld opereert, heeft hij zich wel verbaasd over de gang van zaken rond rijksmonumenten in het algemeen en rond molens in het bijzonder. "Een groot deel van de taak van de overheid wordt nu in de handen van vrijwillige molenbestuurders gelegd. Het probleem is, dat we allemaal dezelfde koe melken en dat daardoor sommige molens buiten de boot vallen." Volgens Geelhoed zou de coördinatie beter moeten worden opgezet; hij betreurt het vooral dat de vereniging De Hollandsche Molen niet de koepelfunctie uitoefent die zij eigenlijk voor alle moleneigenaren zou moeten hebben. "Bij De Hollandsche Molen is het probleem ook dat deze organisatie veelal op vrijwilligers steunt." Het ideaalbeeld van Geelhoed is dat er regionale steunpunten zijn, zoals de Stichting Het Groninger Molenhuis. De Groninger molenorganisaties zijn volgens hem een goede weg ingeslagen door de Groninger situatie over het voetlicht te brengen, maar de landelijke coördinatie moet veel beter. De vereniging De Hollandsche Molen moet op langere termijn landelijk het molenprobleem kwalificeren en kwantificeren en vervolgens gaan onderhandelen met de grote geldschieters, vindt Geelhoed. Op de kortere termijn verwacht de bevoegde bestuurder meer van de provincies. Hij durft hiervoor een gewaagde stelling in te nemen. "Als de provincie Groningen nou een lijst zou opstellen van de molens die werkelijk de moeite waard zijn, laten we dat aantal op 75% stellen, en als zij zich hiervoor volledig inzet, zouden we het Groninger molenbestand helemaal in goede staat kunnen brengen." De consequentie hiervan is wel dat er dus 25% van de molens zou worden opgegeven, maar Geelhoed ziet onder de huidige regelingen eigenlijk geen andere uitweg. Als de provincie deze taak op zich zou nemen, komt er ook een einde aan de "...roofofbouw op de vrijwilligers. Vrijwillige molenbestuurders doen hun werk bij de gratie van een falende overheid."

Toekomst

Ondanks de teleurstellingen is Jan Geelhoed zeker niet van plan het bijltje er bij neer te gooien. De eerste fase van de restauratie is voltooid en als we even later op de nieuwe stelling van de molen staan, samen met de 82-jarige Bertus Pieters, de molenaar die tot 2005 de molen nog heeft laten draaien, is Geelhoed zichtbaar trots op het tot nu toe behaalde resultaat. "We hebben even een rustperiode, maar we gaan er straks weer vol tegenaan." Het bestuur zal worden uitgebreid met onder andere Berend Hoekstra, de burge-

meester van Leek, die jarenlang wethouder was in Haren. "Het actiebestuur moet een echt werkbestuur worden." Cees van Ham heeft zich om elke schijn van belangenverstrengeling te vermijden uit het bestuur teruggetrokken. "We gaan hard op weg om de volgende twee fasen (de restauratie van de kap en het gevlucht, en later van het binnenwerk en de romp) te realiseren en we hopen straks met vrijwillige molenaars de molen weer in bedrijf te kunnen stellen." Molenaar Pieters geeft aan dat hij, ondanks zijn hoge leeftijd, de vang van De Hoop graag weer los zou trekken. De stichting zal eerst weer fondsen gaan benaderen en doet een dringend beroep op particulieren, bedrijven en uiteraard de overheden met geld over de brug te komen. Op de vraag of Geelhoed zelf als vrijwillig molenaar gaat functioneren, antwoordt hij direct nee. "Ik ben een bestuurder en als dit project voltooid is, ga ik me voor een ander project in de buurt inzetten. De stichting wil het beheer van de molen overigens ook overdoen aan een andere organisatie als de restauratie voltooid is. De Stichting Het Groninger Landschap is een goede kanshebber, maar dan moet de molen wel eerst helemaal klaar zijn!"

Mantingh in het Oldambt

Roelof Mantingh (66), voorzitter van de Molenstichting Oldambt, is net als Geelhoed een bestuurder in hart en nieren. In een ontmoeting in poldermolen De Dellen bij Nieuw-Scheemda was Mantingh met ondergetekende en vrijwillig molenaar Hans Tiddens in gesprek. Mantingh kwam al als kind in aanraking met molens. "Ik ben van oorsprong een Drent. Wij woonden op een laag gelegen deel van de Hondsrug en de afwatering van dit gebied ging via allerlei slootjes. Om het perceel rond de ouderlijke boerderij droog te houden had mijn vader eigenhandig een klein molentje gebouwd. Als kind vond ik dat erg interessant. Helaas zijn er geen foto's van overgebleven." Mantingh werd onderwijzer en kwam, na in Musselkanaal te hebben gewerkt, in 1971 als *Hoofd der School* in Nieuw-Scheemda. Hier kwam hij niet direct in aanraking met molens, maar hij raakte wel betrokken bij het toenmalige waterschap Oldambt. "Van oudsher waren alleen boeren bij de waterschappen betrokken, maar in de jaren zeventig van de twintigste eeuw kwamen ook particulieren met een eigen huis in de waterschapsbesturen." Als huisbezitter kreeg Mantingh een plek in het waterschapsbestuur. In de hoedanigheid van waterschapsbestuurder kwam hij in contact met de toenmalige Stichting De Groninger Molen en hij werd daar in de jaren tachtig van de vorige eeuw bestuurslid van, en later ook voorzitter.

Molenstichting Oldambt

Sinds drie jaar is Roelof Mantingh voorzitter van de Molenstichting Oldambt na een eerdere periode als

bestuurslid. "Eigenlijk ben ik via de Stichting De Groninger Molen weer bij de Molenstichting Oldambt terecht gekomen." Deze molenstichting is ontstaan als een samenwerkingsverband van het toenmalige waterschap en de gemeente Scheemda, die beide twee afgevaardigden in het bestuur hadden. Aanvankelijk was de stichting eigenaar van de Westerse Molen en De Dellen, beide bij Nieuw-Scheemda. Later kwamen de twee molens van Noordbroek er bij: eerst De Noordstar en later De Noordermolen. Tegenwoordig beheert de stichting ook de tjasker naast De Dellen, die formeel gezien nog steeds eigendom van de gemeente Scheemda is. Eigenlijk is Mantingh bij toeval voorzitter geworden van de stichting. "Bij een vergadering was de voorzitter afwezig. Ook de vice-voorzitter was niet present. De statuten zeggen dat dan het oudste bestuurslid de vergadering moet voorzitten, en dat was ik dus." Niet veel later werd Mantingh echt voorzitter van de stichting. Over De Dellen spreekt Mantingh met passie: de verplaatsing van de molen ligt hem nog vers in het geheugen. Ook Hans Tiddens is als molenaar zichtbaar trots op deze stoere wiekendrager. Als molenaar zit Tiddens ook in het bestuur van de molenstichting. De twee kennen elkaar al jaren en Mantingh luistert geïnteresseerd naar een opsomming van de laatste werkzaamheden van Hans op de molen. "Voor het echte technische werk moet ze niet bij mij zijn; daarvoor hebben we binnen de stichting een technische man. Maar ik vind het wel erg interessant!" zegt Mantingh terwijl Hans ons vertelt over eventuele herplaatsing van het bijzondere hulpgemaal in de vorm van een elektromotor met aandrijving voor één van de beide vijzels. Een andere molen van de stichting waar Mantingh erg trots op is, is de drie jaar geleden gerestaureerde Noordermolen, die na aankoop van Simon Graafhuis een zeer omvangrijke restauratie gehad heeft.

Vrijwilligers, de overheid en de toekomst

Roelof Mantingh, die altijd veel vrijwillige (bestuurs)functies heeft uitgeoefend, hecht zeer veel belang aan vrijwilligers. "Vrijwilligers zijn erg belangrijk, ze maken de samenleving mooier." De stelling van Jan Geelhoed dat vrijwillige molenbestuurders bestaan bij de gratie van een falende overheid gaat Mantingh dan ook te ver. "Als je naar vroeger kijkt, zie je dat de poldermolens veelal coöperatieve ondernemingen waren, industriemolens soms ook, maar deze waren toch veelal particulier eigendom. Ik weet niet of de overheid hier nou volledig garant voor moet staan. Het zijn zeker wel erfstukken die bewaard moeten blijven. Ik zie het als een taak van de overheid en vrijwilligers samen. En ik denk niet dat het rijk bewust dingen laat liggen." Wel ziet Mantingh dat de subsidies altijd een beetje worden teruggeschroefd als er weer een wijziging plaatsvindt in het subsidiebeleid. "Dat zie je als

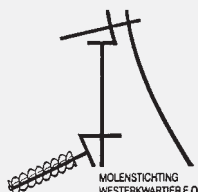
ROELOF MANTINGH EN HANS TIDDENS
(BEZIG MET TECHNIEK...)

het dan weer Brim, Brom of Bram wordt," zegt Mantingh lachend.

Voor de toekomst zou eventueel een fusie met de Molenstichting Slochteren aan de orde kunnen komen, maar dat is voorlopig zeker niet het streven van Mantingh. "Het wordt overigens wel steeds moeilijker om vrijwilligers voor bestuursfuncties te vinden. Maar zolang wij genoeg mensen bij elkaar kunnen houden in het bestuur, willen we zelfstandigheid bewaren. De kleinschaligheid maakt het contact persoonlijker en dat versterkt de betrokkenheid van de bestuurders." Samenwerking met Slochteren vindt overigens wel plaats: enkele bestuursleden van de Molenstichting Oldambt zitten ook in het bestuur van de Molenstichting Slochteren. Sommige werkzaamheden van de stichting zijn uitbesteed aan ofwel het Waterschap Hunze en Aa's of de gemeente Menterwolde. "Maar de betaalde krachten die zich met de molens bezighouden zijn vinden het ook leuk en doen vaak wat extra's. Ze zijn een soort semi-vrijwilligers." Die binding vindt Mantingh erg belangrijk, merkt hij tot slot op: "Betrokkenheid is van essentieel belang!"

Deze rubriek gaat over timmeren, schilderen
en restaureren aan de Groninger molens

MOLENONDERHOUD

POLDERMOLEN DE EOLUS (3), FRANSSUM [3]

De planken van het eerdere aangebrachte dek trekken krom en worden daarom rechtgetrokken met rvs-slotschroeven en azobelampen. De binnenkant van het hek om de onderbonkelaar wordt voorzien van grofmazige gegalvaniseerde netten. De kettingschijf van de bezaanstok draait erg zwaar met gekraak. Ook de afstelling van de vang behoeft onderhoud.

POLDERMOLEN DE EENDRACHT (42), SEBALDEBUREN [28]

De inlaat van de stalen schroef zal worden voorzien van een betonstaalnet.

POLDERMOLEN HILMAHUISTER (46), VISVLIET [31]

De onderbonkelaar wordt beter beveiligd met gegalvaniseerde netten. Om de fundering te kunnen herstellen zullen de poeren/veldmuren worden opgegraven. Klein herstelwerk is nodig aan de vlaggenmast en het vlaggenkoord en aan vastzetten van de kleppen van de binnenroede.

POLDERMOLEN DE ZUIDWENDINGER (55), VIERVERLATEN [38]

Het vervangen van enkele kruipalen. De kruipalen van bilinga blijken niet bestand tegen veengrond. Ze zijn in minder dan 15 jaar volledig vergaan.; er komen exemplaren van azobe voor in de plaats. Er komt verlichting in de kap.

POLDERMOLEN DE JONGE HELD (57), LEEGKERK [39]

De binnenkant van hekwerk om de bonkelaar wordt voorzien van gegalvaniseerde net-

ten. Omdat de vangbalk bijna op de vloer hangt, moet hij verstoken worden. Het staartwerk krijgt een schoonmaak- en schilderbeurt.

POLDERMOLEN DE ZWAKKENBURGER (141), NIEZIJL [84]

Ook hier worden gegalvaniseerde netten aangebracht op de binnenkant van hekwerk om de bonkelaar. Om de schijfende aalscholvers te weren, is een end voorzien van speciale afschrikpinnen.

POLDERMOLEN OLINGER KOLONIEMOLEN (6), LAKSWERD [4]

De zelfzwiching is hersteld door molenbouwer Doornbosch uit Adorp. De molen heeft een nieuwe molenaar: Jaap Stam uit Appingedam.

ZAAG- EN KORENMOLEN FRAM (27), WOLTERSUM [19]

Een wervingsactie voor nieuwe donateurs van de Fram was zeer succesvol: ruim 80 donateurs brachten een bedrag van bijna € 2000, bijeen!

KOREN- EN PELMOLEN STORMVOGEL (70), LOPPERSUM [46]

Molenmaker Dijkstra uit Sloten heeft een nieuw taatslager voor de koningspil gemaakt.

KOREN- EN PELMOLEN DE LEEUW (89), ZEERIJP [56]

De stelling is voorlopig gerepareerd en er zijn voorbereidingen getroffen voor een geheel nieuwe stelling (molenmaker Dijkstra uit Sloten).

De nummering tussen () verwijst naar het Groninger Molenboek (1981). Tussen [] staan de nummers als op de kaart in de brochure Molens in Groningen.

**KORENMOLEN HUNSINGO (-),
ONDERDENDAM [-]**

Momenteel wordt bij de firma Doornbosch het achtkant van een molen uit Rijssen (Ov.) opgeknapt in de werkplaats. Een niet dagelijks voorkomend werk. Uiteindelijk is het de bedoeling een tweede complete korenmolen in het dorp te krijgen.

**KOREN- EN PELMOLEN DE JONGE HENDRIK
(7), DEN ANDEL [5]**

Zaterdag 22 september is De Jonge Hendrik na een lange periode van restauratie weer in gebruik genomen. De ingrijpende werkzaamheden kwamen op gang nadat Martin van Doornik, de toenmalige vrijwillige molenaar, de molen in 1999 wegens de gevaarvolle toestand had stilgezet. Toen twee jaar geleden een van de roeden werd vervangen, bleek de andere een zeer grote scheur op een van de lasnaden te vertonen. De heropening moest worden uitgesteld... De oude roede is vervangen door een nieuwe gelaste roede van roestwerend *corten*-staal. Verder is deze roede verdekkerd. (molenbouw Dunning). De vang werd gelicht door mevrouw Tjady Timersma-Zigter, de weduwe van Dick Timersma. Hij was als technisch adviseur van de Molenstichting Winsum de grote animator van de reparatiewerkzaamheden. Bij de plechtigheid was ook aanwezig mevrouw Wibbens-Muda, zuster van de Tiddo Muda die tot 1982 als vakmolenaar met De Jonge Hendrik werkte. De huidige vrijwillige molenaar Janko Doornbos ontving van Ina Martens als vertegenwoordiger van De Hollandsche Molen de traditionele barometer.

**KORENMOLEN DE ZILVERMEEUW (10),
ONDERDENDAM [7]**

De windpeluw, de lange en korte spruit, alle schoren en de staartbalken zijn vernieuwd; ook de kruilier is gereviseerd (firma Doornbosch).

**POLDERMOLEN 'T WITTE LAM (12),
ZUIDWOLDE [8]**

De kleinste poldermolen van de provincie Groningen heeft naast vrijwillig molenaar Johan van Dijk sinds dit voorjaar een tweede vrijwilliger gekregen: Herman Kolkman. Herman heeft al enkele jaren met verschillende molens in Friesland gedraaid en hij is na zijn verhuizing naar de stad Groningen op 't Witte Lam beland. De afgelopen zomer heeft

de molen dan ook veelvuldig op windkracht de polder bemalen. Op 5 augustus begaf de schijf in de vaste bezaan het echter, wat het maalplezier tijdelijk beëindigde. Molenaar Doornbosch zal de bezaan vernieuwen opdat de aluminium zelfzwichtingskleppen weer bediend kunnen worden.

KOREN- EN PELMOLEN CERES (18), SPIJK [13]
Ook deze molen wordt vanaf week 40 aan-
gepakt.

Een nieuwe staartbalk, enige schoren en het reviseren van de kruilier worden uitgevoerd. In 2006 werd de molenstelling schoongemaakt en geschilderd en werd het riet bijgevoerd (firma Dunning). Ook in 2008 gaat Het Groninger Landschap verder met het opknappen van deze molen.

**ZAAG- EN KORENMOLEN BOVENRIJGE (20),
TEN BOER [14]**

Het molenerf wordt in week 40 voorzien van een klinkerbestrating voor drie parkeerplaatsen en een betere waterafvoer rond de zaagloods. Onze molenburen (van de Widde Meuln) "regelden" bij de gemeente Ten Boer een paar vrachtwagens klinkers. Hulde voor deze actieve stichting!

KORENMOLEN DE LELIE (32), EENRUM [22]

Het eerste jaar onder de vlag van Het Groninger Landschap is op de molen zeer goed verlopen. Er was weer zeer veel (buitenlandse) belangstelling voor de molen. Molenaar Dunning heeft afgelopen zomer herstelwerk uitgevoerd aan de stelling en het stellinghek. Verder hebben de vrijwillige molenaars veel klein onderhoud aan de molen verricht. Sinds dit jaar is het team (totaal 25 vrijwilligers) uitgebreid met een molengids annex klusjesman die de nodige werkzaamheden aan de molen voor zijn rekening neemt. 6 oktober was de laatste dag dat er in de bakkerij broden en koekjes gebakken werden; de molen is tot en met maart 2008 één keer in de twee weken op zaterdagmiddag in bedrijf waarna het nieuwe bakseizoen weer begint.

KORENMOLEN DE HOOP (47), HAREN [32]

Na jaren kommer en kwel komt de restauratie van deze molen goed op gang. De eerste fase, het geheel vernieuwen van de stelling, is nu afgerond (molenbouw Dunning). De ongeveer 70 jaar oude eikenhouten stelling was levensgevaarlijk, alle verbindingen

FRAAI WEER VOOR DE
FEESTELIJKE HEROPENING
VAN DE JONGE HENDRIK
FOTO: H. NOOT, HAREN

waren finaal verrot Tussen de verbindingen – van de balken zelf – was het eikenhout nog in goede staat. Ook hier bleek weer eens heel duidelijk dat in de buitenlucht de verbindingen van houtwerk het grote probleem zijn.

**KORENMOLEN HOLLANDS WELVAART (64),
MENSINGEWEER [42]**

De stelling is ongeveer voor de helft vervangen. Daarna is de stelling geheel geschilderd (firma Doornbosch).

**KORENMOLEN DE ONDERNEMING (123),
VIERHUIZEN [70]**

Na de reparatie van de stelling in 2006 wordt er vanaf week 40 voortvarend gewerkt aan het opknappen van deze molen: de windpeluw, de lange spruit, de staartbalk en enige schoren worden vervangen (firma Dunning).

Eigenaar Het Groninger Landschap wil zijn molens zo snel mogelijk in goede staat brengen.

Algemeen

De werkzaamheden van de molenbouwers zijn in 2007 duidelijk toegenomen; iedereen zit volop in het werk en dankzij de BRIM en andere regelingen komt er eindelijk geld los en dus werk op gang. Voor de kwaliteit van de onderhoudstoestand van de Groninger Molens is dit absoluut noodzakelijk. We zijn nog niet klaar...

In het kader van de *Regeling Rijkssubsidiëring Wegwerken Restauratieachterstand 2007* is het molenbureau druk bezig zoveel mogelijk Groninger moleneigenaren te ondersteunen bij het indienen van een aanvraag die voor 1 december bij het Rijk binnen moet zijn.

VERSTOPPING?

ALARMTELEFOON!

050-5421890

24 UUR PER DAG

**Rioolontstoppen
Aanleg en reparatie
TV inspectie
Gevelreiniging
Impregneringen**

**PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE**

Groningen Delfzijl Hoogezand Veendam

**Osloweg 126
9723 BX Groningen**

**Tel 050 542 18 90
Fax 050 542 37 78**

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

OBM SPECIAAL VOOR MOLENAARS: meer dan Brandverzekeringen alleen

- ✓ Alle verzekeringen.
- ✓ Opgericht door molenaars.
- ✓ Werkzaam in uw vakgebied.
- ✓ Kennis en ervaring.
- ✓ Maatwerk.
- ✓ Eén aanspreekpunt.

De Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij Speciaal voor Molenaars is een verzekeringsmaatschappij die in 1873 is opgericht voor en door molenaars. Daarmee zijn we een van de oudste brandverzekeringsmaatschappijen in Nederland die in uw vakgebied werkzaam is.

Heden ten dage is de OBM Speciaal voor Molenaars een moderne maatschappij, die zich hoofdzakelijk toelegt op het veevoederbedrijf. Met alle kennis en ervaring in huis, ook waar het om andere verzekeringen gaat. Denkt u bijvoorbeeld eens aan complexe zaken als employee benefits, belangrijk voor werknemer én werkgever. De OBM Speciaal voor Molenaars weet er alles van. Maatwerk onder één dak.

Bel ons voor een vrijblijvende afspraak. We weten exact waar u over praat.

Assurantiekantoor van 1887, H.M. Scheffer, Singel 19, 7411 HV Deventer.
e-mail: info@scheffer.nl, telefoon: 0570-612353, fax: 0570-611529

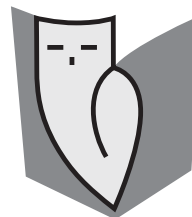
voor jezelf & om te geven

Kijk op
www.kleineuil.nl
voor mooie boeken
uit het Noorden

proza & poëzie
Nederlands & streektaal
lees- & kijkboeken

**Uitgeverij
kleine Uil**

www.kleineuil.nl

Postbus 72
5420 AB Gemert
tel 0492-364292
www.protekta.nl

Protekta
Conserduc-Renofors

MET DIVERSE VESTIGINGEN IS PROTEKTA ACTIEF IN ALLE DELEN VAN NEDERLAND

Vanaf 1950 landelijk gespecialiseerd in:

Houtrestauratie

Herstel van door houtrot aangetaste balkeinden etc.
op basis van de Bêta®-methode met toepassing
van kunstharsen.

Houtconservering

Bestrijding van houtworm, boktor en knaag-
kever. Behandelingen tegen zwam in hout en
muurwerk. Leverancier van producten.

Protekta is ook gespecialiseerd in:

- duivenwering
- optrekkend vocht
- plaagdierbestrijding

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:
woe. t/m zat. 10.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

ANDER MOLENNIEUWS

Geert Jager overleden

Op 7 juni 2007 is op de leeftijd van 99 jaar Geert Jager overleden. Hij werkte op molen De Dellen vanaf 28 oktober 1946 tot de opheffing van de polder De Dellen. Geert Jager was onder andere beroemd om zijn spannende verhalen. Een van de vrijwillige molenaars herinnert zich de geschiedenis van zijn vroege experimenten om via de motor van de grote vijzel stroom terug te leveren aan het net. In navolging van de proeven met De Traanroeier op Texel was hij dus zeer modern. Geert Jager blijft in herinnering als een van de laatste vertegenwoordigers van het vak beroepsmolenaar.

Hartenkreet over Middelstum

Hoop doet leven is wel een mooi gezegde, maar voor molen De Hoop in Middelstum lijkt er weinig hoop te zijn: de dorpsbewoners bekommeren zich niet merkbaar om dit prachtige monument. Het houtwerk aan de roeden is verrot en ook de schoren moeten hersteld of vervangen worden. Als er niet snel iets gebeurt, zal De Hoop niet meer kunnen draaien.

In de jaren '70 werd de molen gerestaureerd en dat was voornamelijk te danken aan het feit dat veel inwoners van Middelstum van mening waren dat de molen voor het dorp behouden moet blijven.

BIJSCRIFT???

FOTO: A.M. STRIJKSTRA, GRONINGEN

Na de gemeentelijke herindeling is de molen ondergebracht in de Molenstichting Fivelingo. Sindsdien is de staat van onderhoud verder verslechterd en als het zo door gaat zal Middelstum het zonder molen moeten stellen. Dat kan toch niet?

Het jaar 2007 is uitgeroepen tot het *Jaar van de molens*. In het hele land worden rondom molens activiteiten ontplooid. Ik zou zeggen: Middelstummers, dit is jullie kans, zet de schouders er onder – de mensen van toen kunnen de kar niet meer trekken. Wat in Kantens, Onderdendam en Westerwijtwerd kan, moet ook in Middelstum kunnen! Vorm een vriendenkring rond de molen en activeer en steun de Molenstichting Fivelingo. Zorg toch dat molen De Hoop kan blijven draaien en doe iets voordat het definitief te laat is.

Klaas de Jonge (oud-Middelstummer en amateur-molenaar)

Boterbloemstraat 10, 7151 GA Eibergen,
(0545) 472397, kdejonge@veteranen.nl
Molenstichting Fivelingo, Postbus 18,
9700 AA Groningen)

Blazen in de Noordermolen

Het landelijke muziekmolen-idee *Blazen op de molen* veroorzaakte op 27 mei 2007 een erg leuke en verrassend goed bezochte voorstelling bij de Noordermolen. Er waren zo'n 70 mensen bij de molen, gedeeltelijk zelfs luisterend bóóven de muzikanten, op de eerste verdieping. Een heel erg gezellige happening.

Goliath-films *Molenfinale 2006*

Anton van der Salm, die we nog kennen als redactielid uit de eerste jaren van De *Nieuwe Zelfzwichter*, heeft een zeer uitgebreid videoverslag gemaakt van de (her)openingsfestiviteiten rond de poldermolen Goliath.

De reportage is samengesteld uit 9 uur met twee camera's gemaakte beelden. Het resultaat is mooi vormgegeven met titels en tussentitels en het is verdeeld over vier DVD's: deel 1: 1, 2, 3 september 2006: De Opbouw (12m)

deel 2: Promotie in z'n volle omvang (53m)

deel 3: Doekegat Piratenkoor (1u3m)

deel 4: De Accordeon- en Harmonica marathon (1u25m)

U kunt de DVD's bestellen door overmaking van € 30,- naar ABN/AMRO-bankrekening 48 35 24 522 t.n.v. A.J. van der Salm te Sögel. De prijs is weliswaar hoger dan staat vermeld

V.L.N.R.
??????

op de in de film zichtbare affiches, maar u krijgt wel een DVD meer dan toen gedacht was. Een deel van de opbrengst gaat naar de Stichting Beheer en Behoud van het Poldermolencomplex De Goliath.

Windturbines in het Nederlandse landschap

Volgens sommigen horen windturbines niet in ons landschap, ze zouden een vorm van horizonvervuiling zijn! Maar ja, we weten ook niet hoe onze zeventiende-eeuwse voorouders dachten over de dikke tienduizend molens die toentertijd de ruimte domineerden. Het zal wel een kwestie van wennen zijn. De Rijksadviseur voor het Landschap heeft onder auspiciën van de Rijksbouwmeester een fraai vormgegeven cassette uitgegeven met een zeer uitgebreide documentatie over argumenten voor de landschappelijke inpassing van véél windturbines – in de vorm van de nu reeds vertrouwde/beruchte driewiekers, maar ook als creatief uitgevoerde molenbomen. Door de huidige bijna uniforme vormgeving te doorbreken en door ze ook/vooral op te nemen op de plaatsen waar ze het meest nodig zijn, moet de acceptatie toenemen. Andersom: door ze te plaatsen in traditioneel vrije ruimten zullen die niet sluipend dichtgroeien met eindeloze vlakten vol saaie eengezinswoningen!

Meer informatie op www.rijksbouwmeester.nl
Daar, of via (070) 3398998, kunt u bestelgegevens over het advies achterhalen.

Correcties

In nummer 2007/2 van *de Zelfzwichter* zijn enkele bij-schriften bij foto's niet juist:

- Op de linker foto op pagina 19 is niet de molen van Froombosch te zien, maar molen De Noordstar in Noordbroek (wat bij goed kijken ook op de foto zelf te zien is ...).
- De foto op de achterzijde (Meindert Schollema op de fiets voor molen De Onrust) is gemaakt door Jannie Lingbeek.

Aanvullingen

1) Van de heer G. Nienhuis – achterachterkleinzoon van de eerste eigenaar en molenaar van molen De Hoop te Garsthuizen – ontvingen we enkele opmerkingen naar aanleiding van de tekst over deze molen in *De Zelfzwichter* 2007/1 (p.20). Zo is de molen niet in 1835 gebouwd, maar in 1839. Bij de bouw werden door molenmaker J.H. Hoving delen gebruikt van de vorige, in dat zelfde jaar omgewaaide, molen op deze plaats. De restauratie van de molen in 1972 gebeurde door de heer P.F. de Vries Robbé, die de molen in 1970 had gekocht. Tenslotte deelt de heer Nienhuis mee dat de brand in 1995 plaats vond op 3 mei, als gevolg van een niet goed gedooft takkenbos op 20 meter afstand van de schuur bij de molen.

2) Ook over nummer 2007/2 heeft de heer Nienhuis nadere informatie – én een vraag aan onze lezers. Zijn interesse in de molen(s) van Ulrum hangt samen met familiale banden. Hij schrijft:

DE BEIDE KORENMOLENS (KM OP DE AFBEELDING) BIJ ULRUM OP EEN TOPOGRAFISCHE KAART UIT 1900 (ONTLEEND AAN WWW.KICH.NL)

...“Helaas noemde u de naam van de verongelukte molenaar niet; ...(het was) Willem Schavinga, 51 jaar oud. Kennelijk ernstig gewond werd hij naar het ziekenhuis te Groningen vervoerd, waar hij op 10-07-1913 is overleden. Zijn weduwe Trijntje Tolhuizen verkocht de molen op afbraak aan sloper Bolt uit Zoutkamp, die in 1914 de sloopwerkzaamheden ter hand nam (bron: Gedenkboek Nijverheid 1991 – Deel I – Historie van de Marne).”

“Mijn belangstelling voor uw artikel was gewekt, omdat ik hoopte iets te weten te komen van een andere laatste molenaar te Ulrum: P. Knooihuizen. Zijn molen betrof echter de molen gelegen aan de Elensterweg ten westen van het dorp Ulrum, aan de noordzijde van de weg naar Elens. Die molen werd in 1913 afgebroken, na aankoop voor fl. 1600,- door de molenbouwers Noordewier uit Eenrum en Dijk uit Leek.

Knooihuizen kocht de molen van mijn grootvader Geert Nienhuis (1875-1943). Mijn grootvader moet hem omstreeks 1902 hebben gekocht aangezien zijn oudste zoon (wiflen mijn oom dus) in dat jaar in Ulrum werd geboren. Mijn oom wist mij te vertellen dat tijdens de 1e Wereldoorlog deserteurs uit het Vlaamse leger zich nog in die molen hebben verschanst. Gelet op het feit dat de molen al in 1913 werd afgebroken, neem ik aan dat dit een fabeltje is.

Mocht u meer informatie over die molen hebben, of weten waar ik dat kan vinden, dan houd ik me graag aanbevolen.” (nienhuispronk@home.nl)

AGENDA

Raadpleeg voor de meest recente gegevens de webstek van Het Groninger Molenhuis (www.groningermolens.nl) en voor het *Jaar van de molens* op www.jaarvandemolens.nl

- 16 sept. - 9 dec. Tentoonstelling 'Meesters en Molens, van Rembrandt tot Mondriaan' Drents Museum te Assen
- 7 oktober Regio-dag Oost-Groningen: het Groninger Molenarchief is geopend
- 12 - 21 oktober Week van de Geschiedenis 2007 (thema: Wonen in Nederland)
- 13 oktober Dag van de Groninger Geschiedenis
Het Groninger Molenarchief is voor de 3e keer aanwezig in de Groninger Archieven.
- 20 oktober Najaarsvergadering **te Assen (11:00)** van het Gilde van Vrijwillige Molenaars afd. Groningen;
daarna een gezamenlijk bezoek aan de molenschilderijen in het Drents Museum
- 24 oktober Openbare avond van het Groninger Molenhuis te Woltersum
- 31 oktober Najaarsvergadering Molenwerkgroep Oost-Groningen (19:30);
zalencentrum Lamain, Vlagtwedde
- 17 november Pelinstructie op molen Ceres in Spijk
- 19 nov. - 8 dec. Expositie van het Groninger Molenarchief in de Groninger Archieven te Groningen
(geopend 10:00 – 16:00)
- 8 december In de Groninger Archieven: twee lezingen (13:30 en 14:30):
– Geschiedenis van de molens (Henk Vos)
– Belasting op 't gemaal en sarrieshutten (Bob Poppen)
De gehele dag: informatiestand met vertoning van molenfilms

MOLENOPENSTELLINGEN

Delfzijl, *Adam*: ledere zaterdag 14:00 – 17:00
Farmsum, *De Aeolus*: ledere dinsdag- en donderdagmiddag van 13:30 tot 17:00 uur en als de blauwe wimpel uithangt
Garsthuizen, *De Hoop*: ledere zaterdagmiddag en incidenteel op zondag (0595) 552223
Leegkerk, *De Jonge Held*: ledere tweede zat. en zon. van de maand, of na afspraak (0594) 549709
Niebert, *De zeskant*: ledere zaterdag 13:30 – 17:00, of na afspraak (0594) 549989
Noorderhoogebrug, *Wilhelmina*: ledere zaterdag 10:00 – 17:00
Oude Pekela, *De Onrust*: ledere zaterdag 9:00 – 12:00
Ten Boer, *Bovenrijge*: ledere zaterdag 9:00 – 12:00
Uithuizen, *De Liefde*: ledere woensdag (10:00 – 16:00) en zaterdag (10:00 – 16:00)
Uithuizermeden, *Goliath*: ledere zaterdag en zondag 13:30 – 17:00
Vriescheloo, *De Korenbloem*: ledere zaterdag en zondag 10:00 – 16:00
Winsum, *De Ster*: ledere zaterdag 13:00 – 16:30 (doorgaans); 1x per maand vrijdagavond tot 21:30
Zandeweer, *Windlust*: ledere donderdag 13:00 – 17:00

A photograph of a man with grey hair and a serious expression, standing with his arms crossed in a grassy field. He is wearing a blue denim shirt over an orange t-shirt. In the background, a large, dark wooden windmill with a white base and a small white house with a grey roof are visible under a cloudy sky.

Op 24 oktober houdt **Wigbold Wierenga**, landschapskenner uit Pieterburen, een lezing over plekken met bijzondere verhalen in de provincie Groningen.

Hoewel Wierenga niet expliciet een molenkenner is, behandelt hij wel die molens waar een bijzonder verhaal achter zit of die in zijn jeugd een diepe indruk op hem maakten. Zo had hij een oom die als een van de laatsten met malen en pellen zijn brood verdiende in het dorp Spijk en hij groeide op in Ten Boer met uitzicht op wat nu de molen Bovenrijge heet, een molen die op zekere ochtend zo maar was verdwenen...